

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD

Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupek małżoraczków paleozoicznych

Prezentowano propozycję ujednoczenia terminologii polskiej stosowanej przy opisach małżoraczków paleozoicznych. Wszystkie terminy diagnostyczne opatrzone zostały krótkimi definicjami oraz odpowiadającymi im nazwami angielskimi i rosyjskimi.

W związku z rozwijającymi się systematycznie badaniami małżoraczków paleozoicznych (ordowik – dewon) podjęto próbę zestawienia ujednoczonych terminów diagnostycznych, które po zaakceptowaniu powinny być stosowane przy opisach paleontologicznych tej grupy skamieniałości.

Zaproponowana terminologia oparta jest przede wszystkim na powszechnie przez badaczy stosowanej terminologii angielskiej. Przy nazwach polskich podano odpowiadające im nazwy angielskie, a także w miarę możliwości rosyjskie. W szczególnych przypadkach dla określenia niektórych elementów zachowano nazwy łacińskie. Opracowanie nie obejmuje wszystkich znanych w literaturze paleontologicznej terminów diagnostycznych, ogranicza się do stosowanych najpowszechniej. Pominięto również określenia rzadkie lub zbyt subiektywne. Wszystkie zaproponowane terminy opatrzone zostały krótkimi definicjami.

Prezentowany słownik stanowi kontynuację opracowania J. Szczechury i J. Błaszyka (1975), w którym znajduje się ujednoczona terminologia elementów morfologicznych małżoraczków popaleozoicznych. Terminy wspólne dla małżoraczków paleozoicznych, mezozoicznych i kenozoicznych zostały przez autorki uwzględnione, ale nie definiowane, posłużono się jedynie odniesieniami do pracy wyżej wspomnianych autorów.

Dla ułatwienia korzystania ze słownika załączono ilustracje pochodzące z opracowań zestawionych w piśmiennictwie.

ANTRUM (antrum, антрум) – wydłużone zagłębienie wykształcone wzdłuż części wolnego brzegu skorupki heteromorficznych niektórych *Palaeocopida* (np. w *Hollinella*).

ANTRUM LOKULARNE (loculate antrum) – antrum podzielone poprzecznymi septami na lokule (np. u *Ctenolocolina*).

ANTRUM NADWELARNE (supravelar antrum, антрум надвелярный) – wydłużona przestrzeń między strukturami welarną i histialną (np. u *Sigmoopsis*).

ANTRUM PODWELARNE (infravelar antrum, антрум подвелярный) – wydłużona przestrzeń między żeberkiem brzeżnym a strukturą welarną (np. u *Sigmoopsis*).

BLASZKA (lamella) – element wylinkowy nie zrzucany w procesie wzrostu pancerzyka (termin stosowany w innym sensie niż J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975).

BLASZKA CHITYNOWA (chitinous lamella) – centralna część blaszki zbudowana z chityny.

BLASZKA GRZBIETOWA, zawiasowa (dorsal or hinge lamella) – najbliższa zawiasowi, całkowicie wapienna blaszka (np. u *Abberoconcha*, *Echinoconcha*).

BRUZDA (sulcus, борозда) – zagłębienie występujące na bocznej powierzchni skorupki, zazwyczaj prostopadłe do jej dłuższej osi, o zmiennych kształtach i wymiarach.

BRUZDA ADDUKTORALNA (adductorial culcus, аддукториальная борозда) – bruzda położona między guzem przedadduktoralnym a syllobium, zazwyczaj w połowie wysokości skorupki, otwarta ku brzegowi grzbietowemu, niekiedy połączona z bruzdą przednodalną poniżej guza przedadduktoralnego (*Kloedenia*, *Frostiella*).

BRUZDA KONTAKTOWA (contact groove) – rowkowate zagłębienie wykształcone w zewnętrznej blaszce skorupki większej wzdłuż jej brzegu kontaktowego, często połączone z bruzdą zawiasową. W bruzdę kontaktową wpasowuje się skorupka mniejsza, (*Podocopida*).

BRUZDA PIERWSZA (sulcus one, S_1) – bruzda leżąca przed bruzdą środkową, obecna tylko u trzy- i czteropłatowych rodzajów skorupek (*Poloniella*).

BRUZDA PRZEDNODALNA (prenodal sulcus, передняя борозда) – bruzda położona pomiędzy płatem przednim a guzem przedadduktoralnym; często element zanikający (*Kloedenellidae*).

BRUZDA ŚRODKOWA (median sulcus, S_2) – bruzda położona z tyłu za bruzdą przednią u form dwu- i trójpłatowych; u form jednobruzdowych zagłębienie położone mniej więcej w połowie długości skorupki; najwyraźniejsza ze wszystkich bruzd.

BRUZDA TRZECIA (sulcus third, S_3) – bruzda położona za bruzdą środkową, obecna tylko u rodzajów czteropłatowych (np. *Hollinidae*, *Kloedenellidae*).

BRUZDA TYLNA (posterior sulcus) – bruzda wykształcona przed płatem tylnym (L_4), obecna tylko u pancerzyków czteropłatowych, określana symbolem S_3 (np. *Hollinidae*).

BRUZDA ZAWIASOWA – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRUZDKI (sulculi, бороздки) – delikatne zagłębienia na powierzchni płyta przedniego i syllobium podkreślające obecność płacików (np. *Sleia*, *Neobeyrichia*).

BRZEG (border, margin, край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG BRZUSZNY (ventral margin, ventral border, брюшной край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG GRZBIETOWY (dorsal margin or border, спинной край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG KONTAKTOWY (contact margin, смычной край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG PRZEDNI (anterior margin or border, передний край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG TYLNY (posterior margin, задний край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG WOLNY (free margin or border, свободный край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

BRZEG ZAWIASOWY (hinge margin, замочный край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

CZĘŚĆ PRZEDNIA PANCERZYKA, SKORUPKI (anterior area carapace, valve, передняя часть створки, раковины) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

CZĘŚĆ TYLNA PANCERZYKA, SKORUPKI (posterior area, задная часть створки, раковины) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

DŁUGOŚĆ SKORUPKI, PANCERZYKA (length, длина створки, раковины) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

DOLON (dolon, долон) nazywany również krezą, kieszonką, fałszywym woreczkiem (false pouch) – uformowany przez zakrzywione ku brzegowi kontaktowemu części struktury welarnej (dolon welarny) lub histialnej (dolon histialny) występujący w części brzusznej heteromorfów; dolon wykształcony jako woreczek lub rowek oddzielony jest przegrodą od wnętrza pancerzyka. Dolon krezokształtny jest częściowo ornamentowany.

DOŁEK ADDUKTORALNY (adduktorial pit, аддукторная ямка) – zagłębienie bocznej powierzchni skorupki, któremu na jej stronie wewnętrznej odpowiada pole mięśni zwierających – odpowiednik S_2 (np. u *Evlanella*, *Chilobolbina*).

DOŁEK GRZBIETOWY (dorsal pit, дорсальная ямка) – zagłębienie zewnętrznej powierzchni skorupki położone przed dołkiem adduktoralnym (np. u *Eochilina*).

DOŁEK TYŁOSKORUPKOWY, TYŁOBRZUSZNY (posteroventral pit, заднераковинная ямка) – zagłębienie zewnętrznej powierzchni skorupki o nieregularnych zarysach, wykształcone w środkowej części tylnego końca skorupki (np. u *Boreobolbina*).

DOMICILIUM (domicilium, домицилиум) – wewnętrzna część pancerzyka, w której mieści się ciało żyjącego małżoraczka.

DYMORFIZM (dimorphism, диморфизм) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

DYMORFIZM ANTRALNY (antral dimorphism, антральный диморфизм) – typ dymorfizmu polegający na wykształceniu u heteromorfów, wzdłuż całego lub części wolnego brzegu, wklęsłego obszaru osłoniętego żeberkiem, grzebieniem lub krezą i zwanego antrum; ta struktura na skorupkach teknomorfów nie występuje lub jest mniej wyraźna (np. u *Hollinidae*).

DYMORFIZM BEYRICHIDOWY (beyrichid dimorphism, беирихидный / криминальный диморфизм) – charakteryzujący się występowaniem u heteromorfów, w przodobrzusznej części pancerzyka, komory łęgowej (np. u *Craspedobolbina*, *Carinokloedenia*).

DYMORFIZM BRZEŻNY (marginal dimorphism, маргинальный диморфизм) – typ dymorfizmu przejawiający się wykształceniem na powierzchni brzeżnej heteromorfów trzech wąskich, równoległych względem siebie żeberek, podczas gdy powierzchnia brzuszna jest gładka (np. *Egorovella*).

DYMORFIZM BIANTRALNY (biantral dimorphism) – typ dymorfizmu charakteryzujący się obecnością u tych samych okazów obok antrum dolnowelarnego również i antrum górnowelarnego (np. u *Tetradellidae*).

DYMORFIZM DOMICILIUM (domiciliar dimorphism, домицилярный диморфизм) albo dymorfizm TYPU KLOEDENELLIDOWEGO (kloedenellid di-

morphism) – typ dymorfizmu przejawiający się wyścięciem tylnej części pancerzyka heteromorfów (np. u *Poloniella*, *Dizygopleura*).

DYMORFIZM HISTIALNY (histial dimorphism, гистиальный диморфизм), zwany również nadweralnym (supravelar dimorphism, надвелярный диморфизм) – typ dymorfizmu przejawiający się znacznym rozszerzeniem krezy heteromorfów lub rozwojem szeregu głębokich, otwartych na zewnątrz jamek, położonych przedbrzusznie w stosunku do rozszerzonej krezy histialnej (lokularny typ dymorfizmu histialnego), np. u *Hollinidae*, *Tetradellidae*.

DYMORFIZM LOKULARNY (locular dimorphism, локулярный диморфизм) – typ dymorfizmu przejawiający się występowaniem u heteromorfów czaszowatych zagłębień (lokuli) pomiędzy strukturami histialną i welarną lub wentralną i brzegiem wolnym (np. u *Hollinidae*, *Tetradellidae*).

DYMORFIZM PŁATOWY (lobate dimorphism, лопастный диморфизм) – typ dymorfizmu przejawiający się wykształceniem na bocznej powierzchni skorupki wypukłego płatu położonego w pozycji bocznej lub przedniobrzusznej; jest on prosty lub zakrzywiony, gładki lub ornamentowany (np. u *Zygobolbina*).

DYMORFIZM WELARNY (velar dimorphism, велярный диморфизм) – typ dymorfizmu wyrażający się silnym rozwojem struktury welarnej bądź dzięki przodobrzusznemu rozszerzeniu welum bądź też poprzez wyspecjalizowany rozwój żeńskiej części struktury welarnej – dolonu; może występować bez obecności zewnętrznych przejawów dymorfizmu histialnego i struktury brzeżnej; jako przejaw dymorfizmu welarnego uznać można:

a – strukturę typu niezłożonego welum, które może być proste lub lekko wypukłe,

b – strukturę typu zamkniętego welum (dolonu),

c – strukturę typu lokularnego (lokularny typ dymorfizmu welarnego) np. u *Hollinella*, *Uhakiella*, *Hibbardella*.

FAŁD WIERZCHOŁKOWY (cuspidal plica, складка кончика) – zakończenie wierzchołka syllobium wykształcone w postaci rozległego fałdokształtnego wygięcia skorupki (np. u *Craspedobolbina*).

GAŁKA, GUZ (knob, node, бугор, бугорок) – mniej lub bardziej okrągłe okonturowane wyniesienie na bocznej powierzchni skorupki.

GRUBOŚĆ SKORUPKI (thickness, толщина) – patrz: J. Szczuchura, J. Błaszcyk, 1975.

GRZBIET (dorsum, спина) – mniej lub więcej spłaszczony obszar powierzchni pancerzyka pomiędzy linią zawiasową a boczną powierzchnią skorupki.

GRZBIET PŁASKI (dorsum orthocline) – typ grzbietu powstały wówczas, gdy znajduje się on w tej samej płaszczyźnie co linia zawiasu.

GRZBIET SPADZISTO-WKŁĘŚŁY (dorsum epicline) – typ grzbietu znajdujący się poniżej linii zawiasu.

GRZBIET SPADZISTO-WYPUKŁY (dorsum hypocline) – typ grzbietu wystający ponad linię zawiasu.

GRZEBIEN (carina, карина) – zróżnicowane morfologicznie żeberka będące elementami ornamentacji powierzchni skorupki, ułożone przodobrzusznie, często w pozycji jaką zajmuje płat łączący u małżoraczków mających skorupki czteropłatowe.

GRZEBYK (crista, гребень) – grzebieniaste, półokrągłe żeberko wykształcone na wystających ponad brzegiem zawiasowym wierzchołkach płata przedniego i syllobium (np. *Beyrichiidae*).

GRZEBYK JARZMOWY (zygal crista, связующий гребень) – cieniutki grzebyk przechodzący wzdłuż pionowej osi guza przedadduktoralnego, a następ-

nie wzdłuż łuku jarzmowego i wchodzący na powierzchnię syllobium, zanikając w połowie jego wysokości (częsty u *Beyrichiidae*).

GUZ PRZEDADDUKTORALNY (preadduktorial node, срединный бугор) – mały guz przed bruzdą środkową (S_2) odpowiadający płatowi L_2 lub śladowi mięśni zwierających, może występować w centralnej części skorupki lub jest przesunięty ku przodowi; całkowicie wyizolowany bądź łączy się z syllobium łukiem jarzmowym (np. u *Beyrichiidae*, *Bassleratiidae*).

GUZKI (tubercle, бугорки) – niskie, zaokrąglone wypukłości na powierzchni skorupki, większe od ziarenka, mniejsze od guza.

GUZKI BRZEGOWE (marginal tubercles, краевые бугорки) – rząd niskich guzków przebiegający wzdłuż wolnego brzegu (np. u *Lysogorella*).

GUZKI PERIMARGINALNE (perimarginal tubercles) – drobne guzki otaczające otwór lokuli (np. *Ctenolocolina*).

HETEROMORF (heteromorph, гетероморф) – pancerzyki reprezentujące dojrzałe stadium rozwoju małżoraczków, przypuszczalnie odpowiadające samicom.

HISTIUM (histium, гистюм) – żebro lub krezokształtny, często ornamentowany występ odstający od bocznej powierzchni skorupki, położony powyżej welum, u form 4-płatowych stanowi on bezpośrednią kontynuację brzuszno-brzuchowego brzegu płata łączącego; jeżeli występuje u gatunków, których skorupki pozbawione są bruzd lub jedno- i dwubruzdowych zajmuje tę samą pozycję; często występowanie histium jest przejawem dymorfizmu (np. u *Tetradellidae*).

JAMA (cavum) – zagłębienie zewnętrznej powierzchni skorupki otwierające się na zewnątrz tylko wąską szczeliną; często odpowiada mu bruzda S_2 (np. u *Tvaerenellidae*).

JAMKA, NAKŁUCIE (pit, punctum, ямка, ячеика) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KALLUS (callus, каллус) – zgrubiała, wargokształtna górna lub – rzadziej – dolna krawędź rowka syllobialnego (często u *Beyrichiidae*).

KANAŁ (channel, канал) – wydłużone zagłębienie powierzchni skorupki o poprzecznym, półkolistym przekroju, przeważnie pozbawione rzeźby; może być zamknięte od przodu lub tyłu, a także równocześnie od przodu i tyłu (np. u *Tetradellidae*).

KANALICULUM (canaliculum) – zagłębienie utworzone przez dwie równoległe krey lub żeberka występujące w brzusznej części pancerzyka i równoległe do brzegu wolnego; występuje u teknomorfów i heteromorfów (np. u *Hollinella*, *Severella*).

KĄT GŁÓWNY PRZEDNI (anterior cardinal angle, переднеспинный угол) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KĄT GŁÓWNY TYLNY (posterior cardinal angle, заднеспинный угол) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KIERUNEK PODŁUŻNY SKORUPKI, PANCERZYKA (longitudinal direction) – kierunek skorupki prostopadły do kierunku przekroju poprzecznego; w opisach stosuje się często skrót – długość (long.).

KIERUNEK POPRZECZNY SKORUPKI, PANCERZYKA (transversal direction) – kierunek skorupki prostopadły do kierunku podłużnego; w opisach skracany: „poprzeczny”.

KIL (keel, киль) – występ powierzchni skorupki najszerszy u podstawy, w kierunku dystalnym gwałtownie zwężający się, w przekroju poprzecznym równoboczny aż do wyraźnego nierównobocznego, ostrokrawędzistego lub zaokrąglonego.

KOLEC (spine, шип) – bardziej lub mniej wydłużony, stożkowy, pusty lub lity wyrostek powierzchni skorupki, zaostrowany lub o łagodnie zaokrąglonym wierzchołku.

KOLEC AKROIDALNY (acroidal spine, акроидальный шип) – kolec rozwinięty na tylnogrzebietowej części skorupki, blisko brzegu zawiasowego; zajmuje pozycję analogiczną do pozycji tylnego wyrostka akroidalnego (np. u *Calcaribeyrichia*).

KOLEC GRZBIETOWY (dorsal spine, спинной шип) – kolec wystający ponad brzegiem grzbietowym.

KOLEC TYŁOBRZUSZNY (posteroventral spine) – kolec występujący na płacie tyłobrzusznym lub wykształcony zamiast niego.

KOLEC UNKULARNY (uncular spine, ункулярный шип) – ukierunkowany tyłobrzusznie kolec, niekiedy występujący na hakokształtnym płaciku wyodrębnionym w wyniku wtórnie podzielonego syllobium (np. u *Calcibeyrichia*).

KOLEC WAPIENNY (calcarine spine, калкаринный шип) – kolec usytuowany poniżej bruzdy adduktoralnej przy przedniobrzusznej części syllobium lub też odchodzący od wolnego brzegu (np. u *Aitilia*).

KOMORA ŁĘGOWA (crumina, крумина) – owalna lub zbliżona do okrągłego wyęcia brzusznej lub przedniobrzusznej części skorupki, o powierzchni zewnętrznej gładkiej lub ornamentowanej, występujące tylko u heteromorfów (np. u *Carinokloedenia*, *Beyrichia*).

KOMORY MIĘDZYBLASZKOWE (interlamellar chambers) – komory utworzone przez chitynowe, centralne partie blaszek, które uwypuklają się do środka skorupki (np. u *Aberroconcha*).

KONIEC PRZEDNI (anterior end, передний конец) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KONIEC TYLNY (posterior end, задний конец) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KRAWĘDŹ (edge, край) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

KREZA (frill, flange) – szeroka krezokształtna struktura, mająca charakter welarny, rozciągająca się poza brzegiem wolnym, często o skomplikowanej morfologii; powierzchnia jej może być prążkowana, retikulowana, zbudowana ze zrosniętych między sobą tubuli, kolców lub o krawędzi ząbkowanej, niekiedy sfalowana (w ujęciu R. Schallreutera, 1973 – kreza (frill) – to szeroki kołnierzyk złożony z pustych rurek, rozciągający się poza brzeg wolny).

LINIA KONTAKTOWA (contact list, смычной край) – linia zetknięcia się skorupki obejmującej z obejmowaną.

LINIA NARASTANIA = LINIA KONCENTRYCZNA (growth lines) – delikatne bruzdki rozdzielające blaszki będące odpowiednikami poszczególnych faz wzrostu pancerzyka (np. u *Aberroconcha*, *Cryptophyllus*).

LISTEWKA ZAWIASOWA (hingre list) – struktura wykształcona na obszarze zawiasowym będąca odpowiednikiem listewki (list) na brzegu kontaktowym.

LOKULA (locula, локула) – głębokie, półkoliste, otwarte na zewnątrz zagłębienia, występujące w brzusznej lub przodobrzusznej części skorupki niektórych heteromorfów, powstałe bądź w wyniku podziału antrum poprzecznymi septami, bądź też przez połączenie nimi ścianki welum z żeberkiem brzeżnym lub ścianek welum i histium (np. u *Ctenolocolina*, *Tetrascaculus*).

ŁUK JARZMOWY (zygal arch, связующая дуга) – miejsce maksymalnego wygięcia żeberka jarzmowego usytuowane poniżej bruzdy adduktoralnej. (np. u *Craspedobolbina*).

MIEJSCE ROZGAŁĘZIENIA (branching point, точка ветвления) – miejsce oddzielenia się od siebie żeberek grzebieniastych C_1 , C_2 , C_3 (np. u *Bassleratidae*).

NAUPLIOKONCHA (nauplioconch) – pierwsze postembrionalne stadium wzrostu tworzące umbo (pępek) w pancerzykach wieloblaszkowych (np. u *Cryptophyllus*).

OBSZAR (area, *поверхность*) – nieco dowolnie ograniczona część powierzchni skorupki, przeważnie określana w jej bocznym położeniu.

OBSZAR GRZBIETOWY (dorsal area, *спинная поверхность*) – część powierzchni skorupki przylegająca do brzegu grzbietowego; obszar ten dzieli się na przodo- średnio- i tyłogrzebietowy.

OBSZAR PŁATOWY (lobate area, *лопастная поверхность*) – część bocznej powierzchni skorupki, na której rozwinięte są płaty i bruzdy.

OBSZAR PODHISTIALNY (subhstial area, *подгистиальная поверхность*) – patrz: pole podhistialne.

OBSZAR PODWELARNY (subvelar area, *подвелярная поверхность*) – patrz: pole podwelarne.

OBSZAR POZAPŁATOWY (extralobal area) – powierzchnia skorupki położona między obszarem płatowym a wolnym brzegiem.

OBSZAR ZAADDUKTORALNY (postadduktorial area) – u pancerzyków bezbruzdowych część bocznej powierzchni skorupki położona za linią przechodzącą przez odcinek mięśni zwierających, u skorupek z wykształconymi bruzdami lub płatami obszar położony za S_2 .

OBSZAR PRZEDADDUKTORALNY (preadduktorial area) – u pancerzyków bezbruzdowych część bocznej powierzchni skorupki położona przed linią przechodzącą przez odciski mięśni zwierających, u skorupek z wykształconymi bruzdami lub płatami obszar położony przed bruzdą drugą S_2 .

OBSZARY BOCZNEJ POWIERZCHNI SKORUPKI, PANCERZYKA (lateral surface areas) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszcyk, 1975.

ODCISKI MIĘŚNIOWE (muscle scars, *мышкульные отпечатки*) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszcyk, 1975.

OŚ SKORUPKI, PANCERZYKA – patrz: J. Szczechura, J. Błaszcyk, 1975.

OBEJMOWANIE (overlap, *охват*) – sposób zamknięcia dwóch skorupek polegający na tym, że brzeg kontaktowy jednej skorupki rozciąga się wokół drugiej skorupki.

OSTROGI PRZYBRZUSZNE (adventral spurs) – spłaszczone kolcokształtne wyrostki rozwinięte w przodo- i tyłobrzusznej części skorupek teknomorfów niektórych rodzajów dymorficznych, stanowiące modyfikację struktury przybrzuszej (np. u *Parabolbinella*, *Ctenolocolina*).

PANCERZYK, PANCERZ (carapace, *раковина*) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszcyk, 1975.

PANCERZYK WIELOWARSTWOWY (multilamellar carapace) – pancerzyk składający się z wylinek nie zrzuconych podczas wzrostu (*Cryptophyllus*, *Aberroconcha*).

PASMO PRZYROSTOWE = DYSTALNA OBWODOWA CZĘŚĆ BLASZKI (growth band, distal part of lamella) – widoczna z zewnątrz część blaszki odpowiadająca strukturom przybrzusznym występującym na pancerzykach *Palaeocopida*; te elementy są również określone jako pierścienie koncentryczne lub żeberka (np. u *Aberroconcha*).

PĘTLA GRZEBIENIOWA (cristal loop, *гребенчатая петля*) – żeberko-kształtna struktura występująca na powierzchni guza przedadduktoralnego, tworząca zamknięty lub otwarty ku części brzusznej owal, niekiedy rozdwojona w części grzbietowej; powierzchnia guza zamknięta w obrębie pętli może być gładka lub prążkowana (np. u *Carinokloedenia*, *Frostiella*).

PLAMKA ADDUKTORALNA (adduktorial spot, *аддукториальное пятно*) – miejsce przyczepu mięśni zwierających, zaznaczające się na zewnętrznej powierzchni skorupki jako pozbawiona ornamentacji, na ogół nieregularnie zaokrąglona, plamka (np. u *Piastia*).

PŁAT (lobe, лопасть) – niskie; zaokrąglone lub wydłużone wyđęcie powierzchni skorupki z łagodnie opadającymi brzegami.

PŁAT ŁĄCZĄCY, PŁAT BRZUSZNY (connecting lobe, ventral lobe, связующая лопасть, брюшная лопасть) – płat łączący brzuszną część wszystkich płatów ($L_1 - L_4$) lub u skorupek czteropłatowych – tylko niektórych z nich (np. u *Bassleratidae*).

PŁATY 1 (L_1), PŁAT 2 (L_2), PŁAT 3 (L_3), PŁAT 4 (L_4) (lobe 1, lobe 2, lobe 3, lobe 4, лопасти: L_1, L_2, L_3, L_4) – symbole określające płaty od przodu skorupki ku jej tyłowi.

PŁAT PRZEDNI (anterior lobe, передняя лопасть) – wyđęcie skorupki przylegające od strony tylnej do bruzdy drugiej (środkowej), lepiej rozwinięte w części grzbietowej niż brzusznej; często określany jako płat pierwszy L_1 ; u *Beyrichiidae* terminem tym określa się wyđęcie skorupki przed guzem przedadduktoralnym.

PŁAT PRZODOBRZUSZNY (anteroventral lobe) – wyraźne wyđęcie skorupki w brzusznej części obszaru przed mięśniami zwierającymi.

PŁAT PRZYBRZUSZNY (adventral lobe, адвентральная лопасть) – zaokrąglone wyđęcie skorupki równoległe do brzegu brzusznego, powstałe z połączenia płatów pierwszego, łączącego i czwartego, niezłączone z brzuszną częścią płatów drugiego i trzeciego.

PŁAT ŚRODKOWY = GUZ ŚRODKOWY (median lobe, срединная лопасть, средний бугорок) L_2 – płat wykształcony za płatem przednim i przed bruzdą środkową, przeważnie słabo rozwinięty lub całkowicie nieobecny.

PŁAT TYLNY (posterior lobe, задняя лопасть) – zaokrąglona wypukłość skorupki przylegająca do bruzdy przedniej lub drugiej, określany jako płat trzeci; u skorupek trójpłatowych prawdopodobnie odpowiada $L_3 + L_4$ form czteropłatowych.

PŁAT TYŁOBRZUSZNY (posteroventral lobe) – wyraźne wyđęcie skorupki w brzusznej części obszaru za mięśniami zwierającymi.

PŁACIKI (lobules, лопастички) – małe wyđęcia płata przedniego i syllobium powstałe na skutek ich wtórnego rozszczepienia (np. u *Neobeyrichia*, *Sleia*).

PŁACIK UNKULARNY (uncular lobule, ункулярная лопастичка) – hakowaty płat powstały w wyniku wtórnego podziału syllobium, zaopatrzony długim kolcem unkularnym.

PŁACIKI WAPIENNE (calcarine lobules, калкаринная лопастичка) – płaciki powstałe na skutek wtórnego podziału syllobium; na ich powierzchniach występują kolce.

POLE MIĘŚNIOWE (muscle field) – patrz: J. Szczuchura, J. Błaszyk, 1975.

POLE KOMORY ŁĘGOWEJ PRAŻKOWANE (striate field of crumina, штрихованная площадка крумины) – kilka lub kilkanaście różnej grubości żeberek pokrywających brzuszną część komory łęgowej (np. u *Carinokloedenia*).

POLE PODHISTIALNE (subhistical area, subhistical field) – wydłużona, niekiedy nieznacznie wklęsła, przestrzeń między histium a żeberkiem brzeżnym (np. u *Tetradellidae*).

POLE PODWELARNE (subvelar area, subvelar field) – wydłużona, niekiedy nieznacznie wklęsła przestrzeń między welum a żeberkiem brzeżnym; w przypadku, gdy jest obecne histium, pole podwelarne tworzy część pola podhisticalnego (np. u *Tetradellidae*).

POLE POSTADDUKTORALNE (postadduktorial area) – część powierzchni bocznej: u skorupek bezbruzdowych za poprzeczną linią przeprowadzoną przez odcisk mięśni zwierających, u skorupek bruzdowych lub płatowych za bruzdą drugą (S_2).

POLE PRZEDADDUKTORALNE (preadduktorial area) – część powierzchni bocznej położona u skorupek bezbruzdowych przed poprzeczną linią przeprowadzoną przez odciski mięśni zwierających; u skorupek bruzdowych lub płatowych za S_2 .

POWIERZCHNIA BOCZNA SKORUPKI (lateral surface of valve, боковая поверхность створки) – przestrzeń zamknięta pomiędzy grzbietem a brzegiem kontaktowym, gładka, granulowana lub retikulowana.

POWIERZCHNIA BRZEŻNA (marginal surface, краевая поверхность) – spłaszczona część powierzchni skorupki przylegająca do wolnego brzegu, ale wyodrębniona od powierzchni bocznej.

POWIERZCHNIA ZEWNĘTRZNA (outer surface, наружная поверхность) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

PROKSYMALNY (proximal) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

PRZEKRÓJ CZOŁOWY, FRONTALNY (frontal section, horizontal section) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

PRZEKRÓJ PODŁUŻNY SKORUPKI, PANCERZYKA (longitudinal section) – dowolna płaszczyzna cięcia pancerzyka lub skorupki, równoległa do długości, oraz w płaszczyźnie pionowej do płaszczyzny strzałkowej.

PRZEKRÓJ POPRZECZNY (transverse section) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

PRZEKRÓJ STRZAŁKOWY, SAGITALNY (sagittal section) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

PUSTULA (pustula) – wyniesienie powierzchni skorupki wielkości guzka, z kanalikiem porowym w środku, kształtem przypominające wulkan.

RETIKULACJA (reticulation, сетчатость, ячеистость) – siatkowy wzór ornamentacyjny na zewnętrznej powierzchni skorupki, utworzony przez zaokrąglone prostokątne lub wielokątne zagłębienia oddzielone od siebie ściankami (muri).

ROWEK (ditch, желобок, бороздка) – bruzda mniej lub bardziej prostopadła do brzegu grzbietowego, o ściankach stromych lub połączonych, od strony grzbietowej otwarta, od strony brzegu brzusznej otwarta lub zamknięta.

ROWEK BOCZNOBRZUSZNY (lateoventral ditch) – wydłużone zagłębienie położone pomiędzy powierzchnią brzusznią a welum.

ROWEK SYLLOBIALNY (syllobial groove, силлобиальная бороздка) – wąska bruzdka przebiegająca ukośnie w tylnobrzusznej części syllobium (częste u *Beyrichiidae*).

SKORUPKA (valve, створка) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SKORUPKA BEZBRUZDOWA (valve nonsulcate, безборозчатая створка) – skorupka bez bruzdy lub tylko z bardzo słabym zagłębieniem.

SKORUPKA BRZUSZNA – (ventral area, брюшная часть створки) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SKORUPKA DWUBRUZDOWA (bisulcate valve, двухбороздчатая створка) – skorupka o dwu wydłużonych bruzdach rozdzielonych przez trzy płyty (*Beyrichia*, *Carinokloedenia*).

SKORUPKA DWUPŁATOWA (bilobate valve, двухлопастная створка) – skorupka o dwu płatach rozdzielonych wydłużoną bruzdą (np. u *Piretelliidae*).

SKORUPKA CZTEROPŁATOWA (quadrilobate valve, четырехлопастная створка) – skorupka o czterech płatach (L_1-L_4), z których L_1 może być bardzo dobrze rozwinięty. Płaty rozdzielone trzema bruzdami (S_1-S_3), np. u *Poloniella*, *Ctenoloculina*.

SKORUPKA GRZBIETOWA (dorsal area, спинная поверхность створки) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SKORUPKA JEDNOBRUZZOWA (unisulcate valve, **однобороздчатая створка**) – skorupka z jedną bruzdą odpowiadającą bruzdzie adduktoralnej (również bruzdzie S_2), np. u *Piretellidae*.

SKORUPKA TRÓJBRUZZOWA (trisulcate valve, **трёхбороздчатая створка**) – skorupka z trzema bruzdami (S_1-S_3) i czterema płatami (np. u *Poloniella*, *Dizygopleura*).

SKORUPKA LEWA (left valve, **левая створка**) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SKORUPKA PRAWA (right valve, **правая створка**) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SKORUPKA TRÓJPŁATOWA (trilobate valve, **трёхлопастная створка**) – skorupka o dwu bruzdach i trzech płatach (np. u *Beyrichia*, *Carinokloedenia*, *Tetrada*).

STRUKTURA BRZUSZNA (ventral structure, **брюшная структура**) – patrz struktura przybrzuszna.

STRUKTURA GRZEBIENIASTA (carinal structure, **гребенистая структура**) – rodzaj żeberka przebiegającego równoległe do brzegu brzuszego, które często zajmuje to samo położenie co płat łączący u skorupek czteropłatowych (np. u *Palaeocopida*).

STRUKTURA PRZYBRZUSZNA, STRUKTURA PRZYBRZEŻNA (adventral structure, marginal structure, **околобрюшная структура**) – żebro lub krezokształtne występy bądź szeregi guzków usytuowane w brzusznej części skorupki w pewnej odległości od wolnego brzegu.

U w a g a: struktura przybrzuszna (adventral structure) sensu F. Adamczak, 1968 – tym terminem objęte zostały struktury welarne i histialne z uwagi na ich podobieństwo morfologiczne i brak różnic w budowie wewnętrznej (charakterystyczne dla *Palaeocopida*).

STRUKTURY DYMORFICZNE (dimorphic structures, **диморфические структуры**) – elementy budowy lub ornamentacji powierzchni skorupki wykształcone odmiennie u osobników teknomorficznych i heteromorficznych tego samego gatunku:

ZEWNĘTRZNE (extradomiciliar structures, **экстрадомицилярные структуры**) – dymorfizm przejawia się różnym ukształtowaniem elementów rzeźby pokrywających powierzchnię skorupki lub zróżnicowaniem struktur przybrzeżnych (welarnej i histialnej) u osobników różnej płci (dymorfizm antralny, biantralny, brzeżny, histialny, lokularny, welarny).

WEWNĘTRZNE (domiciliar structures, **домицилярные структуры**) – cechy dymorficzne przejawiają się zarówno w różnicach w zewnętrznym wyglądzie pancerzyków (silne wydęcie części tylnej u heteromorfów – patrz: dymorfizm domicilium; rozwój komór łęgowych – patrz: dymorfizm beyrichidowy (jak i jego budowie wewnętrznej (np. u *Platycopa* tylna, wydęta część pancerzyka samicy jest wydęta i oddzielona od pozostałej części domicilium przez żeberko wewnętrzne (limen).

SYLLOBIUM (syllobium, **силлобиум**) – szerokie i rozległe wydęcie skorupki pomiędzy bruzdą adduktoralną a brzegiem tylnym. Ten element morfologiczny wyróżniany u *Beyrichiidae* i *Kloedeniidae* odpowiada prawdopodobnie dwóm izolowanym płatom występującym na skorupkach wielu *Palaeocopida*. Wierzchołek syllobium wystaje ponad linią zawiasów, często jest dwudzielny.

SZCZELINA (cavum) – wąskie, wydłużone i głębokie obniżenie zewnętrznej powierzchni skorupki, często odpowiadające bruzdzie środkowej.

SZCZYT (hump, umbo, **макушка**) – nieokonturowane wydęcie powierzchni bocznej, wykształcone między boczną a szczytową częścią skorupki.

SZEREG GUZKÓW (KOLCÓW) NADWELARNYCH (supravelar row of tubercles spines, надвелярный ряд бугорков, шипов) – szereg guzków lub kolców usytuowanych na powierzchni lub przy krawędzi welum (u *Beyrichiidae*).

SZEREG GUZKÓW WELARNYCH (velar row, велярный ряд бугорков, шипов) – rząd guzków, kolców wykształconych na krawędzi welum.

SZEROKOŚĆ SKORUPKI, PANCERZYKA (width, ширина) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszyk, 1975.

SZPARKA (fissure, щель) – bardzo wąska, stromościenna bruzdka na ogół równoległa do brzegu wolnego.

TEKNOMORF (tecknomorf, текноморф) – skorupki larwalne oraz te, które w stadium dojrzałym są całkowicie podobne do skorupek młodocianych; uważa się, że dojrzałe okazy teknomorfów odpowiadają samcom.

TUBULE (tubule) – rurki ustawione ciasno obok siebie i nie mające połączenia z domicilium, zamknięte od zewnątrz, tworzące strukturę przybrzuszną zbliżoną do krezy.

TUBULA WERALNA (velar tubule) – jedna z tubul tworząca strukturę weralną.

WAŁEK (wulst¹, валик) – element urzeźbienia u podstawy bardzo szeroki, niski, zaokrąglony, o płasko-eliptrycznym przekroju.

WAŁEK BRZUSZNY (ventral wulst¹, брюшной валик) – element urzeźbienia szeroki, płaski, przebiegający równoległe do wolnego brzegu, położony mniej więcej między bruzdą i centralną częścią skorupki.

WCIECIE PODSTRAGULARNE (substragular notch) – siodełkowate wcięcie brzegu grzbietowego skorupki mniejszej, kształtem i położeniem odpowiadające wyrostkowi stragularnemu (np. u *Poloniella*).

WELUM (velum, вельюм) – zróżnicowanych wymiarów żebro lub krezoskształtny wypstę ukształtowany na każdej ze skorupek wzdłuż całego wolnego brzegu lub jego części, o powierzchni gładkiej lub retikulowanej, pokrytej guzkami, prążkami, niekiedy falisty. Często welum zbudowane jest ze zrosniętych między sobą tubuli. Jego krawędź może być zaopatrzona w różnej długości kolce (np. u *Hemsiella*, *Craspedobolbina*, *Piretella*).

WIDOK BOCZNY SKORUPKI, PANCERZYKA (lateral view, вид с боку) – obraz pancerzyka lub skorupki widziany w kierunku prostopadłym do płaszczyzny strzałkowej.

WIDOK BRZUSZNY SKORUPKI, PANCERZYKA (ventral view, вид с брюшной стороны) – obraz pancerzyka lub skorupki widziany od spodu w linii płaszczyzny strzałkowej.

WIDOK GRZBIETOWY SKORUPKI, PANCERZYKA (dorsal view, вид с спинной стороны) – obraz pancerzyka lub skorupki widziany od strony brzegu grzbietowego.

WIDOK PRZEDNI SKORUPKI, PANCERZYKA (anterior view, вид с переди) – obraz pancerzyka lub skorupki widziany od przodu w kierunku równoległym do linii zawiasu lub osi podłużnej.

WIDOK TYLNY SKORUPKI, PANCERZYKA (posterior view, вид с зади) – obraz pancerzyka lub skorupki widziany od tyłu w kierunku równoległym z linią zawiasu lub osią podłużną.

WYGIĘCIE GRZEBIENIOWE (carinal bend) – ostro zaznaczający się kant uformowany wzdłuż dolnej krawędzi grzebienia, rozdzielający struktury brzeżne i boczne.

¹ Hasło w jęz. niemieckim.

WYGIĘCIE WELARNE (velar bend, велярный сгиб) – charakterystyczne dla *Kloedeniidae* ostre wygięcie bocznobrzusznej części skorupki, niekiedy podkreślone istnieniem cieniutkiego żeberka.

WYLINKA (molt, личинка) – pancerzyk zrzucany w związku z procesem linienia.

WYROSTEK ROGOWY (speral process, horn, отросток роговый) – ukształtowana w formie guza lub rogu grzbietowa część płata mniej lub bardziej wystająca ponad linią zawiasową (np. u *Sigmoopsis*).

WYROSTEK SKRZYDLASTY (alar process, alate extension, alar prolongation, крыловидный вырост) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszczak, 1975.

WYROSTEK STRAGULARNY, STRAGULUM (stragulum) – jeden lub dwa jęczyczkowe wyrostki, zróżnicowanych wymiarów i kształtów, wykształcone na brzegu zawiasowym skorupki większej i dopasowane do odpowiadających im kształtem i położeniem wcięciom postragularnym na brzegu zawiasowym skorupki mniejszej (*Poloniella*, *Kloedenella*).

WYROSTKI AKROIDALNE (acroidal processes, акроидальные отростки) – wyrostki występujące na brzegu grzbietowym, stanowiące element morfologiczny związany ze strukturą marginalną; u osobników mających rozwinięte welum podstawy wyrostków akroidalnych są weń wtopione (np. u *Hannulinavis*).

WYSOKOŚĆ SKORUPKI, PANCERZYKA (height, высота) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszczak, 1975.

WYSTĘP KABŁAKOWATY (bow-shaped projection) – zakrzywienie brzuszego odcinka linii kontaktowej, w wyniku którego ta część skorupki większej tworzy „płat” zachodzący na skorupkę mniejszą (typowe dla *Podocopida*); synonimy – wargą brzuszna, płat.

ZAGŁĘBIENIE BRUZDOWE (sulcal depression) – płytkie, nie ograniczone wyraźną krawędzią zagłębienie bocznej powierzchni skorupki; na wewnętrznej stronie skorupki zaznaczone w postaci wypukłości.

ZAGŁĘBIENIE PRZODOBRZUSZNE (anteroventral depression, переднебрюшная депрессия) – zagłębienie bruzdowe oddzielone żeberkiem podkowiastym od dołka lub od zamkniętego od strony brzeżnej rowka (np. u *Uhakiella*). Uwaga: u *Beyrichiidae* jest to płytkie, niekiedy jamkowe zagłębienie, występujące na powierzchni skorupki teknomorfów pomiędzy strukturą welarną a miejscem połączenia płatów: przedniego, przedadduktoralnego i syllobium. Jest ono usytuowane w miejscu, które zajmuje komora łęgowa u heteromorfów tego samego gatunku.

ZAGŁĘBIENIE GRZBIETOWE (dorsal depression, спинная депрессия) – łagodne obniżenie zewnętrznej powierzchni skorupki przebiegające poniżej brzegu grzbietowego, wykształcone nad dołkiem adduktoralnym (np. u *Eochilina*).

ZARYS (outline, очертание) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszczak, 1975.

ZARYS O WYBRZUSZENIU PRZEDNIM (preplate outline, преплетное очертание) – boczny zarys pancerzyka, którego maksymalna wysokość przypada w jego przedniej połowie.

ZARYS O WYBRZUSZENIU ŚRODKOWYM (amplete outline, амплетное очертание) – zarys symetrycznie wypukły.

ZARYS O WYBRZUSZENIU TYLNYM (postplate outline, постплетное очертание) – maksymalna wysokość w tylnej części pancerzyka.

ZAWIAS (hinge, замок) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszczak, 1975.

ZĄBEK (denticle, зубок) – patrz: J. Szczechura, J. Błaszczak, 1975.

ZĄBEK GRZBIETOWY (dorsal denticle, спинный зубок) – małe, wyraźne kolcowate wyniesienie na brzegu grzbietowym różniące się od kolca grzbietowego mniejszymi rozmiarami.

ZIARENKO (granula, гранулька) – niskie, okrągłe, bardzo małe wyniesienie powierzchni skorupki, często jest to szczątkowa część kolca.

ZIARNISTOŚĆ (granulosity, грануляция) – pokrycie powierzchni skorupki ziarenkami.

ŻEBERKO (ridge, ребро) – wydłużone, zwężone lub nieznacznie rozszerzone wyniesienie powierzchni skorupki, często rozróżnia się jego położenie (np. żeberko brzuszne, śladowe (lub znaczenie morfologiczne (żeberko welarne).

ŻEBERKO BRZEŻNE (marginal ridge, rim, краевое ребро) – żeberko przylegające do wolnego brzegu.

ŻEBERKO GRZEBIENIASTE (crest, криста) – silnie zwężone, proste, lub wygięte żeberko na bocznej powierzchni skorupki. Symbole określające żeberka grzebieniaste od przodu skorupki ku jej tyłowi: C1, C2, C3, C4 (np. u *Steusloffia*).

ŻEBERKO GRZBIETOWE = FAŁD GRZBIETOWY (dorsal, plica, спинная складка) – wyniesienie powierzchni skorupki w postaci szerokiego lub wąskiego żeberka wykształcone między grzbietem a boczną powierzchnią skorupki (np. *Steusloffia*).

ŻEBERKO JARZMOWE (zygal ridge, связующая дуга, ребро, гребень) – U-kształtne zazwyczaj żeberko występujące wokół brzusznego końca bruzdy adduktoralnej, łączące guz przedadduktoralny z syllobium (*Beyrichiidae*).

ŻEBERKO ŁĄCZĄCE = PŁAT ŁĄCZĄCY (connecting lobe, связующая лопасть) – płat łączący brzuszny koniec dwu, trzech i czterech płatów.

ŻEBERKO ŁĄCZĄCE LOKULE (connecting locular crest, связующая локули лопасть) – bardzo delikatne, krótkie żeberko łączące ze sobą żeberka otaczające lokule (np. u *Tallinella*).

ŻEBERKO OTACZAJĄCE LOKULE (circumlocular crest, окружающе локули лопасть) – wąskie, delikatne żeberko otaczające lokule (np. u *Tetradella*).

ŻEBERKO PODKOWIASTE (horseshoeshaped ridge, подковообразная лопасть) – żeberko otaczające od strony przedniej, brzusznej i tylnej brzegi bruzdy drugiej S₂, przeważnie w postaci podkowy, niekiedy w kształcie liter U lub V (np. u *Uhakiella*).

ŻEBERKO PRZYBRZEŻNE (perimarginal ridge, краевое ребро) – wąskie żeberko występujące zawsze w tylnobrzusznej części pancerzyka niektórych heteromorfów (np. u *Primitiopsidae*) pomiędzy strukturą brzeżną a strukturami przybrzuszными o ile są one rozwinięte.

ŻEBERKO ŚLADOWE (sicle-shape ridge) – słabo widoczne, bardzo wąskie, sierpowato wygięte żeberko (np. u *Tetrasacculus*, *Klimphores*).

ŻEBERKO WELARNE (velate ridge, веллярное ребро) – niskie, przeważnie zaokrąglone żeberko w pozycji struktury welarnej (np. u *Hollinella*).

ŻEBERKO WEWNĘTRZNE = LIMEN (inner ridge, внутреннее ребро) – żeberko oddzielające wydętą dymorficznie tylną część pancerzyka. Występuje u małżoraczków charakteryzujących się rozwojem dymorfizmu domicilium.

PIŚMIENICTWO

- ADAMCZAK F. (1961) – Eridostracea – a new suborder of Ostracods and its phylogenetic significance. *Acta Palaeont. Pol.*, **6**, p. 29–104, nr 1.
- ADAMCZAK F. (1968) – Palaeocopa and Platycopa (Ostracoda) from Middle Devonian rocks in the Holy Cross Mountains, Poland. *Acta Univ. Stockholm.*, **17**, p. 1–109.
- ADAMCZAK F. (1976) – Middle Devonian Podocopida (Ostracoda) from Poland; their morphology, systematics and occurrence. *Senckenberg. Lethaea*, p. 265–407.
- BENSON R.H., BERDAN J.M. and all. (1961) – Treatise on invertebrate Paleontology, part Q – Arthropoda, Crustacea, Ostracoda. Ed.: R.C. Moore. *Geol. Aoc. Amer. Univ. Kansas Press*. New York.
- GRUBER A.L. (1971) – Problems of sexual dimorphism, population structure and taxonomic of the Ordovician genus *Tetradella* (Ostracoda). *J. Paleont.*, **45**, p. 6–22, nr 1.
- GRUBER A.L., JAANUSSON V. (1965) – Ordovician Ostracodes with posterior domiciliar dimorphism. *Bull. Geol. Inst. Univ. Uppsala*, **43**, p. 1–41.
- HENNINGSMOEN G. (1953) – Classification of paleozoic straightthined Ostracods. *Norks Geol. Tidssk.*, **31**, p. 185–288.
- HENNINGSMOEN G. (1965) – On certain features of Palaeocope Ostracodes. *Geol. Fören. Förhand.* **86**, p. 329–394.
- JAANUSSON V. (1957) – Middle Ordovician Ostracodes of Central and Southern Sweden. *Bull. Geol. Inst. Univ. Uppsala*, **37**, p. 173–422.
- JAANUSSON V. (1966) – Ordovician Ostracodes with supravellar antra. *Bull. Geol. Inst. Univ. Uppsala*, **43**, p. 1–40.
- KESLING R.V. (1951) – Terminology of Ostracoda carapaces. *Contr. Mus. Paleont. Univ. Michigan*, **9**, p. 93–171, nr 9.
- MARTINSSON A. (1962) – Ostracodes of the Family Beyrichiidae from the Silurian of Gotland. *Bull. Geol. Inst. Univ. Uppsala*, **41**, p. 1–369.
- MARTISSON A. (1963) – Kloedenia and related Ostracode Genera in the Silurian and Devonian of the Baltic area and Britain. *Bull. Geol. Inst. Univ. Uppsala*, **42**, p. 1–63, nr 42.
- SCHALLTEUTER R. (1973) – Tvaerenellidae (Ostracoda, Palaeocopina) aus Back steinkalgeschieben (Mittellordoviz) Norddeutschlands. *Palaeontographica [A]*, **144**, p. 55–111, nr 1–3
- SZCZECHURA J., BŁASZYK J. (1975) – Terminologia elementów morfologicznych skorupki małżoraczeków po-paleozoicznych, w języku polskim. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, **45** p. 215–232, nr 2.
- ИВАНОВА В.А. (1979) – Остракоды раннего и среднего ордовика. *Акад. Наук СССР, Издат. Наука. Москва.*
- САРВ Л.И. (1968) – Остракоды Craspedobolbinidae, Beyrichiidae и Primitiopsidae силура Эстонии. *Инст. Геол. Акад. Наук Ест. ССР, Издат. Валгус. Таллин.*

Янина ШТЕЙН, Мария НЕРИНГ-ЛЕФЕЛЬД

**ТЕРМИНОЛОГИЯ МОРФОЛОГИЧЕСКИХ ФОРМ,
ИСПОЛЗУЕМЫХ ДЛЯ ОПИСАНИЯ ПАЛЕЗОЙСКИХ ОСТРАКОД**

Резюме

Систематический прогресс в изучении остракоды в Польше склонил авторов к попытке унифицировать диагностическую терминологию, которая, в том случае, если будет одобрена поль-

скими палеонтологами, может быть использована для палеонтологического описания этой группы ископаемой органики. Поскольку предлагаемая терминология базируется на английской терминологии, для каждого польского названия приводится аналогичный термин на английском языке, а также, если это возможно и на русском. В исключительных случаях для некоторых форм сохранены латинские названия. Все предлагаемые термины кратко объяснены. Рисунки, иллюстрирующие текст, взяты из доступных работ, перечисленных в списке литературы.

Словарь является продолжением работы Я. Щехуровой и Е. Блашика (1975), которые ввели унифицированную терминологию морфологических форм для послепалеозойских остракод.

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD

TERMINOLOGY OF MORPHOLOGICAL ELEMENT USED IN DESCRIPTIONS OF THE PALAEOZOIC OSTRACODS

S u m m a r y

Systematic progress in research of Palaeozoic ostracods in Poland rose a need of a compilation of unified diagnostic terms. The authoresses hope that this terminology will be accepted by Polish palaeontologists and consequently used in farther research work. The proposed terminology is based on the English one so each term in Polish is accompanied by its English counterpart. In many cases also the Russian terms are put aside. In some particular cases the Latin terms are mentioned as well. All the proposed terms are shortly defined. The drawings have been taken from the generally attainable text-book and other scientific papers that are cited in the references.

The vocabulary is a continuation of a paper by J. Szczechura and J. Błaszcyk (1975) who have proposed unified terminology concerning the morphological elements of the post-Palaeozoic ostracods.

TABLICA I

Fig. 1. Ornamentacja bocznej powierzchni skorupki *Palaeocopida* (wg R.V. Keslinga, 1951)

A. Typy krezy: 1 – guzkowata, 2 – o krawędzi ząbkowanej, 3 – zbudowana z kolców, 4 – o powierzchni prążkowanej, 5 – zfalowana, 6 – o powierzchni siateczkowatej. B. Elementy struktury brzeżnej: 7 – żeberko, 8 – kolce, 9 – ząbki, 10 – gruzelki. C. Elementy ornamentacji powierzchni: 11 – ornamentacja siateczkowato-ziarnista, 12 – drobno-porowata, 13 – gładka, 14 – pokryta kolcami, 16 – pokryta jamkami, 17 – granulowana, prążkowana, 19 – siateczkowata (retikulowana). D. Elementy ornamentacji grzbietowej części skorupki: 15 – kolce grzbietowe, 20 – ząbki grzbietowe. E. Inne elementy morfologiczne: 21 – grzebień

Fig. 2. Schemat ułożenia niektórych elementów morfologicznych typowych *Palaeocopida* (wg R.V. Keslinga, 1951)

1, 2 – kąty główne: 1 – przedni, 2 – tylny; 3 – wierchołki; 4 – lokule; 5 – kreza; 6 – dolon; 7–10 – brzegi; 7 – wolny, 8 – przedni, 9 – brzuszny, 10 – tylny; L1–L4 – płyty; S1–S3 – bruzdy

Fig. 3. Układ elementów ornamentacji na bocznej powierzchni skorupki niektórych *Palaeocopida* (wg R. Schallteutera, 1973)

1 – welum; 2, 3 – żeberko grzebieniaszte (2 – część dolna, 3 – część górna), 4 – żeberko grzebieniaszte; 5 – guz; 6 – żeberko grzebieniaszte drugie; 7 – grzbiet; 8 – żeberko grzbietowe; 9 – bruzda druga; 10 – miejsce rozgałęzienia

Fig. 4. Schemat ilustrujący układ niektórych elementów na powierzchni skorupki i jej podział na obszary (wg V. Jaanussona, 1957)

A – obszar przedadduktoralny: 1 – guz; B – obszar zaadduktoralny: 2 – plamka adduktoralna, 3 – płat tyłobrzuszny

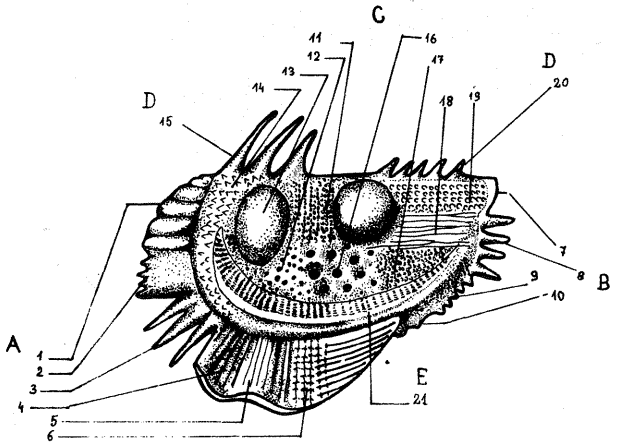

Fig. 1

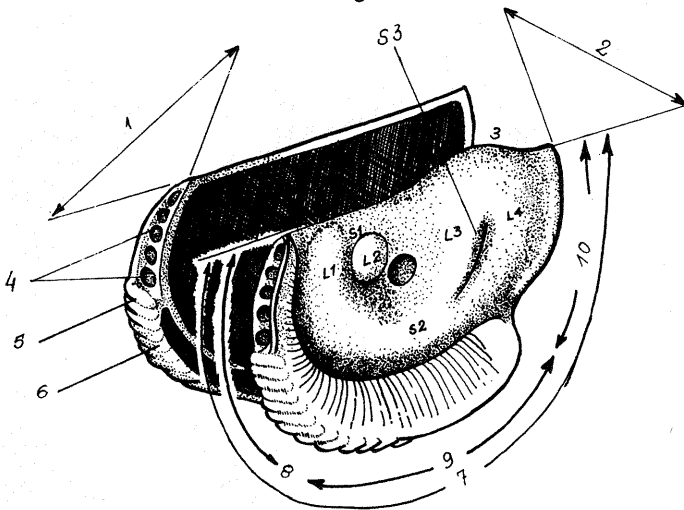

Fig. 2

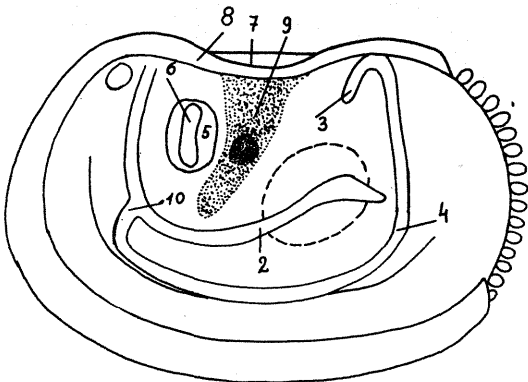

Fig. 3

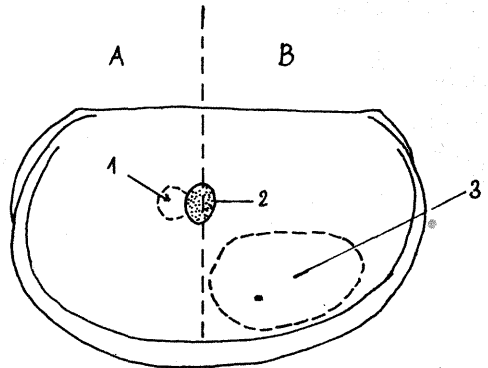

Fig. 4

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD – Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupki małżorączek paleozoicznych

TABLICA II

Fig. 5. Terminologia stosowana przy opisach *Beyrichiidae* (wg A. Martinssona, 1962)

1 - bruzda przednodalna; 2 - grzebyk; 3 - bruzda adduktoralna; 4 - grzebyk jarzmowy; 5 - łuk jarzmowy; 6 - welum; 7 - struktura marginalna; 8 - pole podwelarne; 9 - płaciki przodobrzusne; 10 - płat przedni; 11 - guz przedadduktoralny; 12 - wierzchołek; 13 - syllobium; 14 - kallus; 15 - rowek syllobialny; 16 - tubule welarne; 17 - komora łęgowa (krumina); 18 - wyrostki akroidalne; 19 - kolec wapienny; 20 - grzebień bazalny; 21 - zagłębienie przodobrzusne; 22 - pole podwelarne; 23 - szereg guzków (kolców) welarnych; 24 - kolec wapienny; 25 - szereg guzków (kolców) nadwelarnych; 26 - wierzchołek; 27 - płaciki wapienne; 28 - bruzdki; 29 - kolec wapienny; 30 - kolec akroidalny; 31 - kolec unkularny; 32 - płacik unkularny

Fig. 6. Terminologia stosowana przy opisach *Kloedeniidae* (wg A. Martinssona, 1963)

A. Boczna powierzchnia skorupki: 1 - płat przedni, 2 - bruzda przednodalna, 3 - guz przedadduktoralny, 4 - pętla grzebieniowa, 5 - syllobium, 6 - komora łęgowa (krumina), 7 - bruzda adduktoralna. B, C. Skorupka od strony brzusznej: 8 - żeberko brzeżne, 9, 10 - pole komory łęgowej: 9 - prążkowane, 10 - żeberkowane

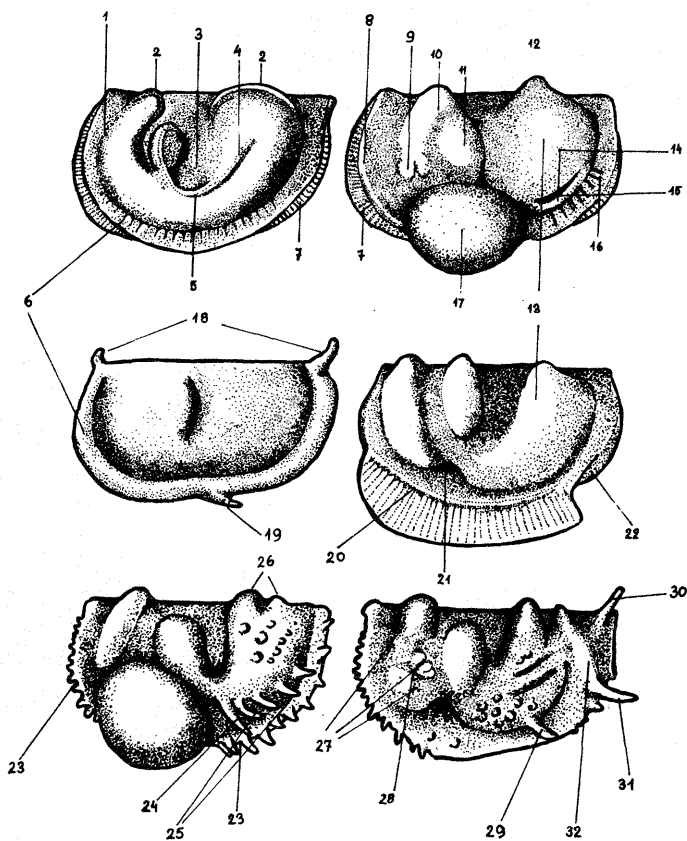

Fig. 5

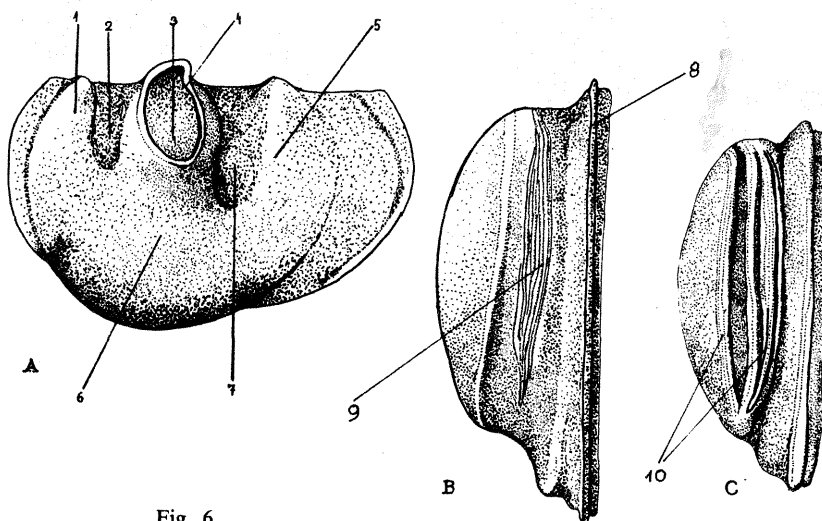

Fig. 6

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD – Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupek małżoraczków paleozoicznych

TABLICA III

Fig. 7. Elementy budowy pancrzyków niektórych *Palaeocopida* widziane w przekroju poprzecznym (wg V. Jaanussona, 1957)

1 – grzbiet; 2 – żeberko grzbietowe; 3 – powierzchnia boczna; 4 – welum; 5 – pole podwielarne; 6 – żeberko brzeżne; 7 – żeberko przybrzuszne; 8 – histium; 9 – żeberko welarne; 10 – pole podhistialne

Fig. 8. Schematy typów zarysów i grzbietów pancrzyków (wg V. Jaanussona, 1957)

Zarysy o wybrzuszeniu: 1 – przednim, 2 – środkowym, 3 – tylnym; grzbiety: 4 – spadzisto-wypukły, 5 – płaski, 6 – spadzisto-wklęsły

Fig. 9. Terminy diagnostyczne stosowane przy opisach małżoraczków o panczykach wieloblaszkowych (wg F. Adamczaka, 1961)

A – naupliokoncha; B–J – kolejne stadia wzrostu; 1 – brzeg zawiasowy; 2 – blaszki dorsalne; 3 – pasmo przyrostowe (dystalna część blaszki); 4 – komora międzyblaszkowa; 5 – blaszka chitynowa; 6 – bruzda koncentryczna; 7 – brzeg wolny; 8 – linia narastania (bruzda koncentryczna); 9 – brzeg grzbietowy; 10 – listewka półkolista

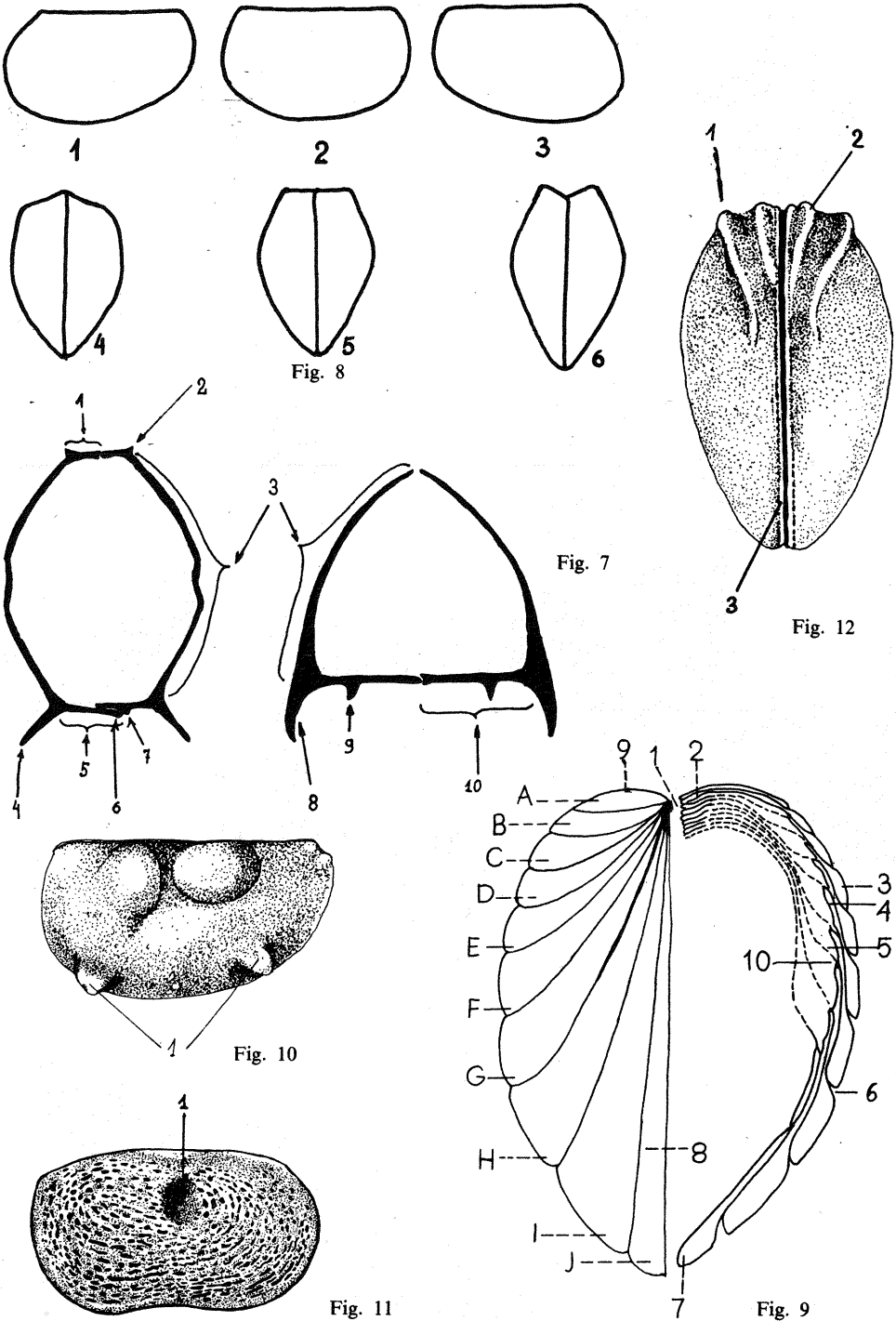
Fig. 10. Położenie ostróg przybrzusznych (1) na skorupce teknomorfa *Parabolbinella postaculeata* Adamczak (wg F. Adamczaka, 1968)

Fig. 11. Boczna powierzchnia skorupki teknomorfa *Eylanella mitis* Adamczak (wg F. Adamczaka, 1968)

1 – dołek adduktoralny

Fig. 12. Niektóre typy struktur przybrzusznych u *Podocopida* (wg F. Adamczaka, 1968)

1 – struktura przybrzuszna; 2 – żeberko przybrzeżne; 3 – żeberko brzeżne

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD – Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupki małżoraczków paleozoicznych

TABLICA V

Fig. 17. Dymorfizm biantralny na przykładzie gatunku *Carinobolba carinata* (Krause)
a – boczna powierzchnia skorupki samca; b – skorupka samca widziana od strony brzegu brzusz-
nego; c – boczna powierzchnia skorupki samicy; d – skorupka samicy od strony brzegu brzuszego
(wg V. Jaanussona, 1966)

Fig. 18. Dymorfizm brzęzny na przykładzie *Egorovella compacta* Ivanova

a – prawa skorupka samca od strony brzusznej; b – prawa skorupka samicy od strony brzusznej
(wg W.A. Iwanowej, 1979)

Fig. 19. Dymorfizm beyrichidowy na przykładzie *Beyrichia (Beyrichia) snoderiana* Martinsson

a – lewa skorupka samicy; b – lewa skorupka samca

Fig. 20. Dymorfizm domicilium na przykładzie *Mennerella tuberosa* (Glebowskaja et Zaspelova)

a – prawa skorupka samicy widziana z boku; b – od strony brzegu grzbietowego; c – prawa sko-
rupka samca widziana z boku; d – od strony brzegu brzuszego (wg Egorova, 1950 – *vide* W.A.
Iwanowa, 1979)

Fig. 21. Dymorfizm histialny (ponadwielarny) na przykładzie *Sigmobolbina variolaris* (Bonnema)

a – skorupka samca widziana z boku; b – od strony brzegu grzbietowego; c – skorupka samicy
widziana z boku; d – od strony brzegu grzbietowego (wg V. Jaanussona, 1966)

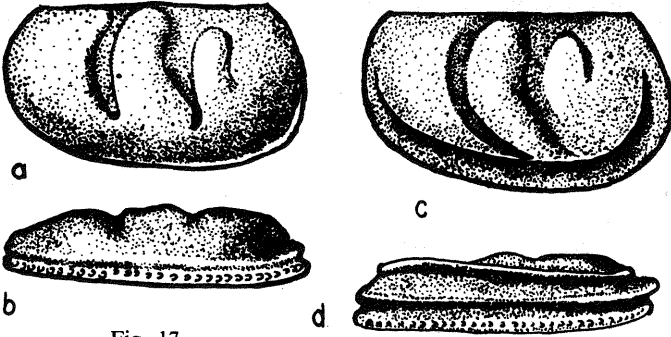

Fig. 17

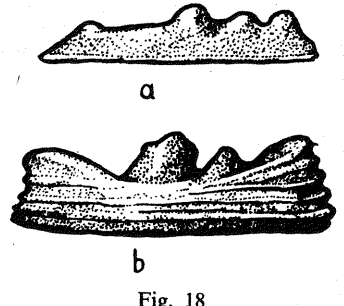

Fig. 18

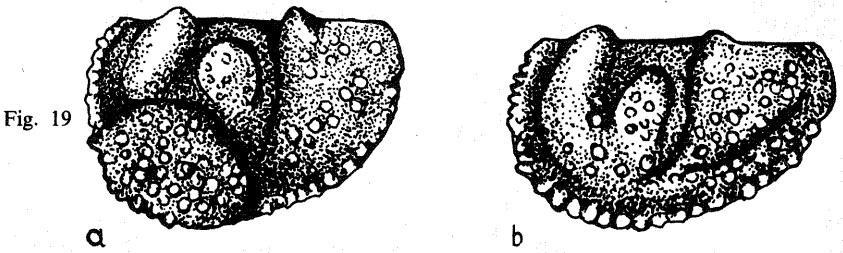

Fig. 19

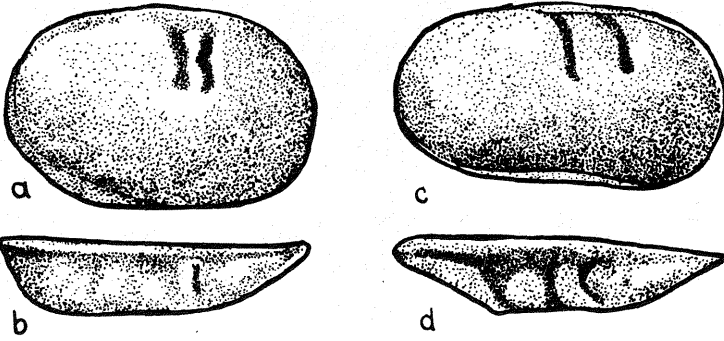

Fig. 20

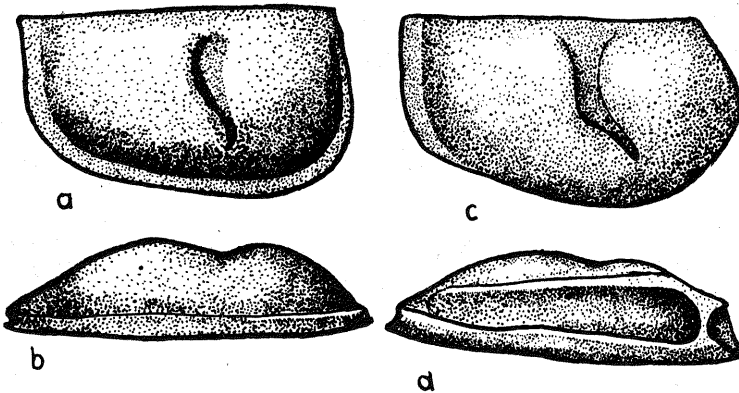

Fig. 21

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD – Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupek małżoraczków paleozoicznych

TABLICA VI

Fig. 22. Dymorfizm lokularny na przykładzie *Tetradella quadrilirata* (Hall et Whitfield)

a – prawa skorupka samca; b – prawa skorupka samicy (wg R.V. Keslinga, 1969)

Fig. 23. Dymorfizm antralny na przykładzie *Hollinella antri* Adamczak (wg F. Adamczaka, 1968)

a – boczna powierzchnia skorupki teknomorfa; b – pancerzyk od strony brzusznej; c – powierzchnia boczna skorupki heteromorfa; d – pancerzyk heteromorfa od strony brzusznej

Fig. 24. Dymorfizm weralny – struktura typu niezłożonego welum na przykładzie *Oepikum tenerum* (Oepik)

a – skorupka samca; b – skorupka samicy (wg R.V. Keslinga, 1969)

Fig. 25. Dymorfizm weralny – struktura typu zamkniętego welum (dolonu) na przykładzie *Eurychilina nodosa* Kraft

a – lewa skorupka samca; b – lewa skorupka samicy widziana z zewnątrz; c – skorupka samicy od strony wewnętrznej (wg W.A. Iwanowej, 1979)

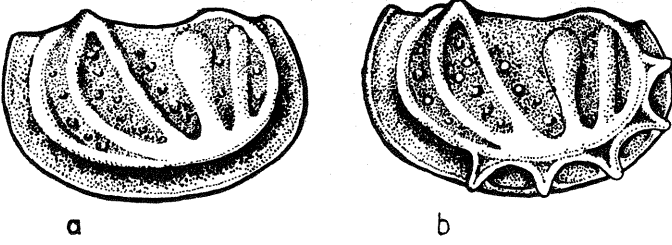

Fig. 22

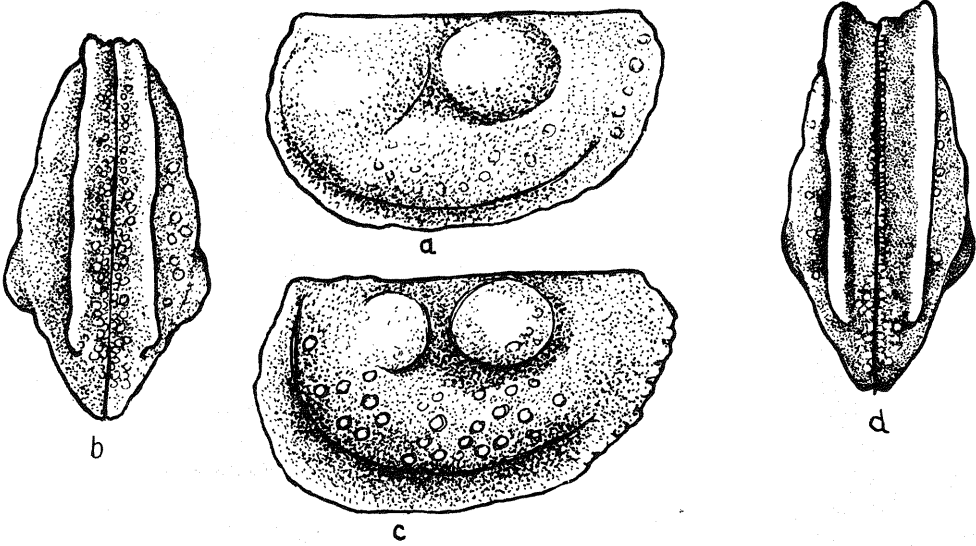

Fig. 23

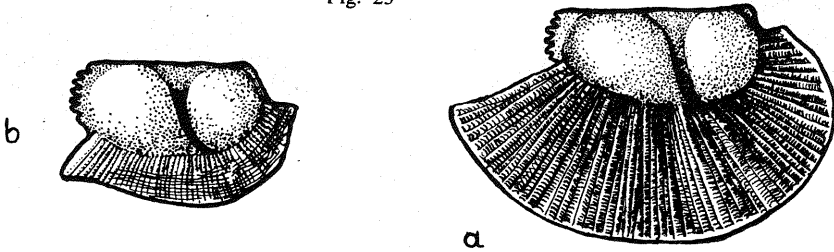

Fig. 24

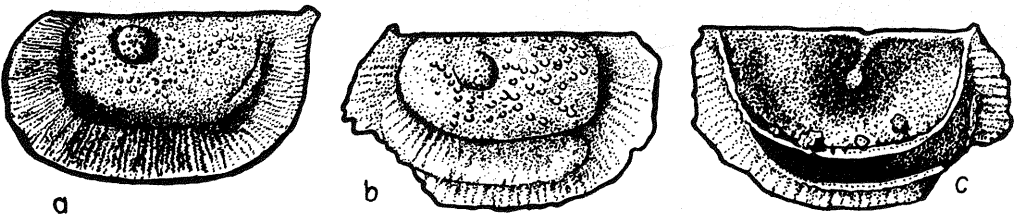

Fig. 25

Janina SZTEJN, Maria NEHRING-LEFELD – Terminologia elementów morfologicznych stosowanych przy opisach skorupek małżoraczków paleozoicznych